

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ,

Τμήμα Ψυχολογίας

Αναγόρευση του PETER LEHMANN σε Επίτιμο Διδάκτορα

Τρίτη 28 Σεπτεμβρίου 2010

Ομιλία Κώστα Μπαϊρακτάρη, Αναπληρωτή Καθηγητή Κλινικής Ψυχολογίας

Στιγμές σαν τη σημερινή, θα πρέπει να τις αποτυπώσουμε ή να τις προσεγγίσουμε όχι στα στενά όρια του βιολογικού μας χρόνου αλλά μέσα από το πρίσμα του ιστορικού χρόνου. Μόνο έτσι θα μπορέσουμε κατά την γνώμη μου να κατανοήσουμε τη σημασία του εγχειρήματος του Τμήματος Ψυχολογίας του Α.Π.Θ. να ανακηρύξει για πρώτη φορά, παγκοσμίως, άτομο με ψυχιατρική εμπειρία σε επίτιμο διδάκτορα τιμώντας με την υψίστη αυτή ακαδημαϊκή διάκριση τους αγώνες του κατά της ψυχιατρικής αυθαιρεσίας και υπέρ των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Αυτές ακριβώς τις στιγμές αναδύονται για μια ακόμη φορά ερωτήματα για σύγχρονα ζητήματα που σχετίζονται με τον ρόλο του πανεπιστημίου και των επιστημών, αλλά και με τον λόγο των επιστημόνων. Κι αυτά, βέβαια, σε σχέση με την κοινωνικο-οικονομική και πολιτική πραγματικότητα στην οποία ζούμε. Η χρονική περίοδος που διανύουμε χαρακτηρίζεται ως περίοδος κρίσεων, και όταν σήμερα μιλάμε για κρίση, εννοούμε μονοδιάστατα την οικονομική κρίση. Σπάνια αναφερόμαστε ή διερωτόμαστε κατά στην οικονομική αυτή κρίση εμπλέκονται οι επιστήμες και το κυρίαρχο εδώ και δεκαετίες επιστημονικό παράδειγμα. Κατά πόσο αυτό που αναφέρουμε σαν κυρίαρχο οικονομικό σύστημα αφορά άμεσα τους επιστήμονες και τα πανεπιστήμια. Δηλαδή, η διαπίστωση ότι «τρώμε από τα έτοιμα» ισχύει σήμερα και για τις ίδιες τις

επιστήμες, όπου οι επιστήμονες και οι διάφοροι επιστημονικοί κλάδοι «τρώνε» από την κληρονομιά των προηγούμενων γενεών επιστημόνων ενώ δεν παράγεται νέος επιστημονικός λόγος. Ο επιστημονικός λόγος που αναπαράγεται στα πανεπιστήμια και οι πρακτικές εφαρμογές που προκύπτουν από αυτόν, εγκλωβίζονται αποκλειστικά στην εμπορική του εκμετάλλευση για ανάγκες που καθορίζονται αποκλειστικά από το κυρίαρχο καπιταλιστικό σύστημα.

Είναι λοιπόν ενδιαφέρον να δούμε μέσα από αυτό το πρίσμα ζητήματα που σχετίζονται με όρους επίκαιρους και εύηχους, όπως για παράδειγμα με αυτόν της 'καινοτομίας'. Κατά πόσο, λοιπόν, όροι σαν κι αυτόν τυγχάνουν μιας μονοδιάστατης προσέγγισης αφού είναι γνωστό –όχι μόνο στην ακαδημαϊκή κοινότητα αλλά και στην κοινωνία– ότι όταν μιλάμε για την καινοτομία αναφερόμαστε συνήθως στην επιστημονική εκείνη γνώση, στους κλάδους και τους επιστήμονες που υπηρετούν κατά τον καλύτερο δυνατό τρόπο τις ανάγκες της οικονομίας της αγοράς ή του κυρίαρχου συστήματος οικονομικής ανάπτυξης. Θα πρέπει λοιπόν να διερωτηθούμε αν υπάρχουν κάποιου είδους καινοτόμες προσεγγίσεις, καινοτόμες δράσεις και καινοτόμες αναζητήσεις, οι οποίες υπερβαίνουν αλλά και ακυρώνουν την αγοραία αυτή αντίληψη περί καινοτομίας. Το Πανεπιστήμιο οφείλει κατά την προσωπική μου άποψη, να συζητήσει δημόσια αυτό το ερώτημα, μέσα και έξω από τα αμφιθέατρα, για να μπορέσουμε να αναδείξουμε τον νόημα της αναζήτησης της γνώσης και τον ρόλο που μπορούν να διαδραματίσουν και οι κοινωνικές επιστήμες, αφού βέβαια δραπετεύσουν από τις τρύπες των αμφιθεάτρων και αναζητήσουν την σύνδεση με την κοινωνία. Έτσι η κρίση, η κρίση των επιστημών, των επιστημόνων και των πανεπιστημίων βρίσκει τον κοινό της τόπο με την κοινωνία και η κρίση των κυρίαρχων παραδειγμάτων μετατρέπεται σε βάση ακύρωσής τους.

Αντί λοιπόν να αναζητούμε μηχανισμούς ελέγχου, μηχανισμούς συμμόρφωσης, απόλυτης τυποποίησης και κατ' επέκταση «μεταρρυθμίσεων» που να εξυπηρετούν αυτούς τους μηχανισμούς,

μπορούμε να επινοήσουμε καινούργια πράγματα τα οποία με ενθουσιασμό θα μας οδηγήσουν σε νέες δημιουργίες άρα και σε μία ανάταση και δημιουργική έξοδο από την φτώχεια ενός πανεπιστημίου που υπηρετεί την τυποποιημένη γνώση και την ιδιοτέλεια, προς όφελος του κέρδους και της κερδοσκοπίας.

Παρόμοια ερωτήματα τίθενται στον τόπο των μηχανισμών ελέγχου, των μηχανισμών αποκλεισμού και των επιστημονικών κλάδων που επινοούν αυτούς τους μηχανισμούς και που οδηγούν ή εγκλωβίζουν τους ανθρώπους στην λογική της απόλυτης υποταγής και συμμόρφωσης, σε τόπους που όλοι γνωρίζουμε ως Ψυχιατρεία και Ψυχιατρική.

Πολλοί από τους παρόντες, άτομα με ψυχιατρική εμπειρία, Έλληνες και ξένοι, έχουν βιώσει με τον χειρότερο και δραματικότερο τρόπο τις επιπτώσεις αυτών των μηχανισμών ελέγχου και της λογικής της συμμόρφωσης στο κορμί και στην ψυχή τους. Έχουν βιώσει τη βαρβαρότητα της Ψυχιατρικής αυθαιρεσίας και την κοινωνική ανοχή αυτής της αυθαιρεσίας. Το ελπιδοφόρο, όμως, μήνυμα είναι ότι μέσα από αυτή τη διαχρονική διένεξη μεταξύ ανθρωπιστικής και μη ανθρωπιστικής σχέσης και συνάντησής μας με τους συνανθρώπους μας που πονούν ψυχικά, οι απαντήσεις δίνονται από τα ίδια τα άτομα και τα άτομα αυτά θα πρέπει να τα αναγνωρίσουμε σαν συμπολίτες οι οποίοι έχουν ίσα δικαιώματα.

Είναι σημαντικό συνεπώς να δούμε πως θα υπερκεράσουμε τον μονόλογο ημών των ειδικών όπως αυτός εκφράζεται είτε με τη συμβατική είτε με τη λεγόμενη εναλλακτική του μορφή. Πως δηλαδή δεν θα συρρικνώνουμε τους συνανθρώπους μας σε συμπτώματα, σε διαγνωστικές κατηγορίες και κατ' επέκταση δεν θα τους αντιμετωπίζουμε με τις συμβατικές και βίαιες μεθόδους που όλοι γνωρίζουμε. Κατά πόσο δηλαδή θα παραμορφώνουμε την συμπεριφορά και τον λόγο τους σε συμπτώματα, για να νομιμοποιούμε και να αναδεικνύουμε έτσι την δική μας αναγκαιότητα ως ειδικών για την διαχείρισή τους προς όφελος μιας συγκεκριμένης

κοινωνικής ανάθεσης. Τα ερωτήματα λοιπόν που τίθενται αφορούν πρωτίστως εμάς τους ίδιους και κατά πόσο θα κατορθώσουμε να ξεπεράσουμε τον μονόλογό μας, κατά πόσο θα αναγνωρίσουμε την ανεπάρκειά μας να συναντηθούμε σε ισότιμη βάση με υποκείμενα τα οποία πάσχουν ή κατά πόσο θα εμπορευθούμε με διάφορους συμβατικούς ή εναλλακτικούς ακόμα τρόπους την ύπαρξή τους και τον πόνο τους

Ο Peter Lehmann, ήδη από την δεκαετία του '70, μας δείχνει μαζί με τους συνοδοιπόρους του σε διάφορες χώρες, τις προσπάθειές τους και τον αγώνα τους τόσο σε επιστημονικό όσο και σε επίπεδο δράσεων, έναν δρόμο ο οποίος βοηθάει περισσότερο εμάς και όχι μόνον τους ίδιους. Θα μας βοηθήσει να υπερκεράσουμε και να ακυρώσουμε το μονόλογό μας. Θα μας βοηθήσει να ξανασυναντηθούμε με τους συνανθρώπους μας μ' έναν διαφορετικό τρόπο και στη βάση των κοινών μας προβλημάτων, των κοινών μας ανησυχιών, των κοινών μας προοπτικών. Άρα λοιπόν ο Peter Lehmann κατά την άποψή μου, έχει συμβάλλει καθοριστικά στην αναζήτηση αυτού του διαφορετικού λόγου, στην ακύρωση του μονολόγου και στην ανάπτυξη ενός διαλόγου, όπου ο λόγος των ατόμων με ψυχιατρική εμπειρία δεν είναι πια οι παραληρητικές φωνές, δεν είναι αυτό που χαρακτηρίζεται ως παραλήρημα, δεν είναι ό,τι προκύπτει σαν ερμηνεία είτε του λόγου τους είτε των φωνών τους είτε της συμπεριφοράς τους από εμάς, αλλά είναι ανθρώπινες υπάρξεις με το δικαίωμα της διαφορετικότητάς τους όπως εμείς κρατάμε και υπερασπιζόμαστε για τον εαυτό μας αυτό το δικαίωμα. Με την έννοια αυτή πιστεύω ότι η πράξη του Τμήματος Ψυχολογίας να ανακηρύξει τον Peter Lehmann σε επίτιμο διδάκτορα, αναγνωρίζοντας το επιστημονικό και ανθρωπιστικό του έργο για τα δικαιώματα των ατόμων με ψυχιατρική εμπειρία, πέρα από τους συμβολισμούς που αυτή εμπεριέχει, έχει πρακτικές συνέπειες και διαστάσεις, τις οποίες ίσως είναι δύσκολο με όρους του βιολογικού μας χρόνου να αποτιμήσουμε σήμερα.

Ευχαριστώ.